

Oral History en Sport,

een impressie van een conferentie

Thijs Kemmeren

Op mijn vraag aan Stephen F. Kelly, directeur van het Centre for Oral History te Huddersfield (Yorkshire, Engeland) en auteur van het briljante boek "The Kop: Liverpools twelfth man", "Do you remember december 1966", antwoordde hij onmiddellijk: "We were silent and the reason was Johan Crujff. Bill Shankly (Football is no matter of life and death, it's much more important than that!) had a big mouth and told that the 5-1 for Ajax in the first match was a mistake".ⁱ Stephen Kelly zat tijdens die wedstrijd op 14 december 1966 op de meest beroemde tribune van Engeland, zoniet van de hele wereld en zag een jonge Johan Crujff tot twee keer toe Ajax op voorsprong brengen. Stephen Kelly was organisator en een van de inleiders op het Oral history Congres dat op 3 en 4 april 2009 plaats vond te Huddersfield.

Sportgeschiedenis neemt in het alledaagse leven van veel Britten een belangrijke plaats in. De eilandbewoners hebben veel meer dan bijvoorbeeld Nederlanders een groot historisch bewustzijn, en sportgeschiedenis speelt bij velen, zowel actief als passief een belangrijke rol. Voorafgaande aan, tijdens en na grote sportwedstrijden worden clubliederen gezongen, krijgen de helden van de club een plaats en wordt het stadion met de traditionele clubkleuren getooid. Iedere club kent haar in het stadion een betekenisvolle afdeling over de geschiedenis van de club en haar iconen.

Op het werk en in de pubs wordt niet alleen de wedstrijd van de afgelopen week besproken, ook de (stoe-re) verhalen uit de clubgeschiedenis krijgen veel aandacht. Het was dan ook geen wonder dat juist in het traditierijke Engeland, op het Centre for Oral History, verbonden aan de Universiteit van Huddersfield, een conferentie werd gehouden over Oral History en Sport. Op de conferentie waren sprekers uit Engeland, Wales, Ierland, Verenigde Staten en Australië. De sprekers zijn verantwoordelijk voor grote en minder grote lopende projecten Oral History in verschillende sporten, vooral rugby, cricket en atletiek. In dit artikel zal ik ingaan op vier, naar mijn smaak buitengewoon interessante projecten.

Oral History

Prof. Robert Perks was de keynote speaker op het congres. Hij was samen met Allistar Thomson in 1998 als eindredacteur verantwoordelijk voor de samenstelling van "The Oral History Reader", nog steeds een stan-

daardwerk over het vakgebied.ⁱⁱ Oral History is voor Perks: "the interviewing of eye-witness participants in the event of the past for the purpose of historical reconstruction". Oral history kan bijdragen leveren van ervaringen en gezichtpunten van groepen mensen die anders "hidden from history" zouden zijn. Historici die oral history als methode voor wetenschappelijk onderzoek inzetten hebben/hadden vaak de geschiedenis van arbeidersklasse, allochtonen, vrouwen of minderheden als onderzoeksobject. Interviews leggen elementen bloot die in andere bronnen niet te vinden zijn zoals persoonlijke verhoudingen en het familieleven en de betekenis van gebeurtenissen in het leven van individuen. Het gaat in Oral History minder om het gemiddelde van alle verhalen, maar om het bijzondere verhaal van het individu in de loop van de geschiedenis. Interessant was in dit verband het moment waarop een historicus tijdens het congres aan een socioloog vroeg waarom hij de citaten anonimiseerde. De socioloog was stomverbaasd over de vraag, die begreep hij niet goed. Het ging toch immers niet om het individu.

Oral history staat in de traditie van een rijk reservoir van mondelinge overlevering van familie, samenleving en nationale herinnering. Het biedt een rijke en gevarieerde bron voor de creatieve historicus. De methode wordt vaak subjectief genoemd - bijvoorbeeld over de werking van het geheugen is veel discussie- en dus niet geschikt als wetenschappelijke onderzoeksmethode, maar voorstanders noemen dat juist een kracht in plaats van een zwakte. Een belangrijk verschil met een schriftelijke bron is dat het historische interview tot stand komt door interventie van de interviewer. Geschiedenis is naar de mening van de voorstanders van Oral History nooit objectief, het gaat om de ervaring, de beleving en de betekenisgeving van gebeurtenissen in het leven van het individu. Die objectiviteit is ook niet nodig, geschiedenis is immers meer dan een abstracte en geordende kijk op objectieve historische intelligentie. Via Oral History ben je immers niet primair op zoek naar de feiten. Oral history is een fantastisch instrument om de natuur van het proces van het historisch geheugen te ontdekken en te exploreren. Op welke manier beïnvloedt het verleden de toekomst. Wat nemen we mee.ⁱⁱⁱ

In Nederland is het vooral Selma Leydesdorff die een

belangrijke rol speelde en speelt in het verder ontwikkelen van de onderzoeksmethode. Met haar proefschrift onderwerp wilde ze haar fascinatie voor herinneringen aan het dagelijks leven verder tot haar recht laten komen.^{iv} Een ander belangrijk onderzoek van haar was het project rondom de herinneringen van de watersnoodramp van 1953.^v

Robert Perks maakte in zijn inleidende speech duidelijk dat, hoewel al in 1996 de eerste conferentie Oral History en Sport is gehouden, de methodiek nog veel te weinig wordt ingezet als in de sportgeschiedenis. De conferentie van 3 en 4 april 2009 kan naar zijn mening een belangrijke aanzet geven om Oral History te gebruiken om het sporthistorisch onderzoek verder te brengen. Als een van de thema's waarop sporthistorici zich zouden kunnen concentreren gaf Perks aan "Sporting Lives and Heritages Memory". Als kernvragen noemde Perks: "Wat betekent de sport voor de sporter in zijn leven, wat betekent de prestatie van de sport en het sportteam voor de wijk, de stad. In hoeverre is sport en play ingebed in de community. In hoeverre en wanneer veranderde de publieke opvatting ten opzichte van de sporthelden in de communities".

'Playing in front of the Kop is every Liverpool Fan's dream... There is nothing like that.: Steven Gerrard, topvoetballer bij Liverpool

Stephen Kelly, directeur van het Centre for Oral history te Huddersfield, voormalig journalist en medewerker van sociaaldemocratisch politicus Neill Kinnock, is een kopite en zit nog steeds tijdens de thuiswedstrijden van Liverpool op de Spionkop. De naam Spionkop is afkomstig van de Slag bij de Spionkop, waarin de Boeren (voormalige Nederlandse kolonisten) een overwinning behaalden op de Britse kolonisten tijdens de tweede Zuid-Afrikaanse Boerenoorlog, terwijl ze behoorlijk in de minderheid waren. Veel Britse soldaten die streden in deze oorlog waren afkomstig uit Liverpool en omgeving. Het in 1906 gebouwde stadion van Liverpool kreeg een tribune met de naam Spionkop, een eerbetoon en herinnering aan de overleden soldaten.

Op basis van Oral History schreef Kelly een boek over de ontwikkelingen en betekenis van "het grootste koor van de wereld" dat in de jaren zestig de liedjes van de Beatles (She loves you, yeah, yeah, yeah) en Jerry and the Pacemakers (You'll never walk alone) zong. Heftige rampen meemaakte, zoals het Heijzeldrama in 1985 en de tragedie van Hillsborough, in 1989 stierven er 96 leden van de Kop en in de 21ste eeuw werd omgebouwd tot een wereldberoemde cultribune.^{vi}

Kelly interviewde 130 mensen, spelers, supporters, bestuur, politie, schoonmaakpersoneel, fotografen en ambulancemedewerkers. Op basis van de interviews en ander bronnenmateriaal kon de auteur drie perioden onderscheiden in de geschiedenis van de Spionkop. De eerste periode, tot ongeveer 1960 is tijd van het gewone volk. Er was geen geweld, mensen liepen en fietsten soms uren om naar het stadion te gaan, er was vrijheid van bewegen en je kon van de ene naar de andere kant van het stadion lopen. In de jaren zestig werd de Kop meer tribaal. Het stamgevoel zoals Desmond Morris dat in zijn boeiende boek over voetbal schreef, ontwikkelde zich op "the Kop".^{vii} Kopite werd een begrip en de populaire liedjes van de Mercey Beat waren al uren voor aanvang van de wedstrijd te horen. De supporters werden steeds fanatieker en onder leiding van Bill Shankley groeide Liverpool uit tot een van de beste voetbalclubs van de wereld, met de meest fanatieke aanhang op de Spionkop, de twaalfde man door Shankly genoemd. Op de Kop ontstond het "crowdsurfen", een verschijnsel dat populariseerde bij rockconcerten. In de jaren negentig professionaliseerde, commercialiseerde en internationaliseerde het voetbal heel sterk. Het nieuwe stadion werd een all-seated stadion. Liverpool werd een cultclub. Omdat de prijs van de toegangskaarten fors stegen kwamen er minder arbeiders naar de wedstrijden, en in tegenstelling tot eerder veel meer vrouwen en minderheden zoals de Aziatische minderheid van Liverpool. Mensen die uit Liverpool naar elders waren verhuisd, blijven naar het populairste stadionvak komen, zijn bereid ver te reizen en veel geld te betalen voor een seizoenskaart. De club oriënteert zich steeds internationaler. Easy Jet en Ryan Air brengen supporters vanuit heel Europa. Zelfs vanuit Azië, Singapore en Hongkong komen supporters. Een kernvraag in het onderzoek van Kelly was de vraag naar de verandering in de sociale identiteit van de Kopites. Je hoort bij de stad wanneer je als Liverpoolfan, Kopite bent. Hoewel de achtergrond van de toeschouwers op de Spionkop in hoge mate veranderde bleek dat de betrokkenheid in de afgelopen honderd jaar niet te zijn veranderd. Kopites beïnvloedden als twaalfde man de uitslag van de wedstrijd, zoals Bill Shankly zei: "The fan is part of the occasion, the hart and soul of Liverpool".^{viii}

Tale-Enders: Gathering the Narrative Heritage of Welsh Cricket

"Our Identity consists of stories and the sum of the stories is our collective memory." stelde Prof. Michael Wilson in zijn inleiding. Wilson is projectleider van

Tale-enders, een gezamenlijk onderzoeksproject van de Cricket Board van Wales en het George Ewart Evans Centre for Storytelling verbonden aan de University van Glamorgan (Wales). Centraal in het onderzoek staat de sociaal-maatschappelijke positie van de sport en de cricketclubs in Wales. Clubleden, spelers, toeschouwers van zes cricketclubs in Wales leggen hun verhalen, herinneringen en reminiscenties vast. De resultaten worden opgeslagen in het nieuwe Welsh Cricket Museum dat als multimediapartner meewerkt. Het materiaal zal in de toekomst ook toegankelijk zijn in het museum.

Cricket is de oudste teamsport in Wales en het project wil een belangrijke bijdrage leveren aan de kennis over sociaal-maatschappelijke betekenis van sport in lokale en regionale gemeenschappen van Wales.

Het project gebruikt drie onderzoeksmethoden, waarin multimedia een centrale rol spelen. De eerste methode is het zogenoemde storytelling model. In een drieminutendurend filmpje leggen mensen hun persoonlijke verhaal vast. Hun sport-digital story. Een zeer moderne manier om verhalen vast te leggen. De tweede methode is het oral history model waarin getrainde interviewers verhalen van spelers, toeschouwers, bestuursleden en andere vrijwilligers vastleggen. Bij de derde methodiek, het generated context model, sturen mensen hun persoonlijke verhaal op.

De digitale revolutie biedt nieuwe mogelijkheden om geschiedenis (van de cricketsport) te democratiseren. Vooral de eerst en derde methode biedt individuen de kans zelf te verhalen en hun persoonlijk verhaal te laten aansluiten dan wel verder te borduren op al bestaande verhalen. Via inter- en intranet kunnen ook de interviews goed toegankelijk worden gemaakt.

Het stadsmuseum Tilburg kent het project "Het Geheugen van Tilburg", waarin Tilburgers worden opgeroepen hun verhaal te doen. Een ander Nederlands voorbeeld is de website die kinderen van "foute" ouders de kans geeft hun verhaal te doen.^{ix} Voor sportclubs biedt de moderne technologie tal van mogelijkheden het eigen collectieve geheugen vast te leggen.

De universiteit van Glamorgan heeft verschillende doelstellingen voor het project. Het exploreren en evalueren van de verschillende onderzoeksmethoden om verhalen te verzamelen van clubleden is een van die doelen. Het materiaal is uiteraard nog heel ruw en onderzoek naar de analysemogelijkheden van het materiaal is daarom een andere hoofddoelstelling. Verder wil men de mogelijkheden van nieuwe technologieën in wetenschappelijk onderzoek exploreren.^x

De Galic Athletic Association: een jubileum

De Galic Athletic Association is opgericht op 1 november 1884 en viert dus in 2009 haar 125 jarig bestaan. Het is, met 2.500 aangesloten clubs, de grootste sportorganisatie ter wereld. Deze clubs hebben hun thuisbasis niet alleen in Ierland, maar overal ter wereld waar Ierse immigranten terecht zijn gekomen zoals in New York.^{xi} GAA is een culturele en sportorganisatie die vooral traditionele Ierse sporten promoot. Sporten als Hurling, handbal en Galic Football en de vrouwenvarianten vrouwen-hurling, genaamd camogie.^{xii}

De geschiedenis van de GAA is een "people's history". Het is, zoals van de meeste sportorganisaties, een geschiedenis van vrijwilligers die alle mogelijke klussen voor de sport doen. Van top- en amateursporters, van scheidsrechters, bestuurders en materiaal mensen, supporters en journalisten. Het doel van het project is een zo groot mogelijk bestand te verzamelen over de manier waarop de Ieren het GAA hebben beleefd. Verzameld worden duizenden interviews die afgenomen worden door professionele interviewers en geschoolde vrijwilligers. Ook worden er foto's en andere betekenisvolle documenten verzameld. Interviews en documenten worden op een website geplaatst. De sleutelthema's van het project zijn de verzameling van: biografische gegevens, vroegste herinneringen, de diverse rollen in de club, de rol van vrouwen en kinderen. Het thema continuïteit en verandering is een sleutelthema, zoals de rol van de kerk, de betekenis voor de community en de sociale identiteit van de leden en betrokkenen.^{xiii}

Het GAA heeft in de persoon van Arlene Grampsie, het Boston College (VS) ingehuurd om het project te ondersteunen en begeleiden. Het Boston College heeft een vestiging in Ierland.

Een belangrijk moment voor het onderzoek is medio 2009 omdat dan het eerste overzichtswerk verschijnt dat gebaseerd is op het oral historyonderzoek. Het is voor de auteurs een gigantisch werk alle interviews en verhalen, goed te analyseren. Juist de analyse van het bronnenmateriaal is de grootste uitdaging voor de onderzoekers.

De Indomitables: de Rugby League Lions Tour naar Australië en Nieuw Zeeland in 1946

Rugby is naast cricket en voetbal de meest populaire sport van Engeland en haar 'oude' Dominions, misschien wel de populairste. Het was dan ook niet voor niets dat de Australische regering het Britse parlement direct na WO 2 vroeg om een Brits rugby-team, "The great Brittain's Lions team" met als bijnaam The Indomitables, naar Australië te sturen. De trip moest

het moraal van de inwoners van Australië opkrikken en markeerde de re-launch van de internationale rugby-league na WO II. De bijnaam van het team was afkomstig van het vliegdekschip *The Indomitables*, waarmee de spelers, coach en officials in 1946 in zes weken naar Australië voeren. Simon Foster, zoon van de uit South Wales afkomstige “back row forward” Trevor Foster, hield een prachtige inleiding over deze buitengewone trip, het eerste grote sportevenement na WO 2. Zijn verhaal was gebaseerd op interviews met en verhalen van zijn vader en door Ivo Foster achtergelaten ego-documenten, zoals een dagboek. Foster bracht de trip in het brede verband van sociaal maatschappelijke ontwikkelingen van de sport.

Toen het team in Perth aankwam moest het een barre vijfdaagse treinreis naar Sydney ondernemen. De treinkende geen slaapplaatsen en direct na aankomst moest het team spelen. In Australië werd in de twintig gespeelde wedstrijden (the Ashes Tour) niet verloren, in Nieuw-Zeeland, waar zeven wedstrijden op het programma stonden, wel.

Trevor Foster was een mijnwerker, die uitgroeide tot een van de grootste Britse rugbyspelers ooit. Hij stond bekend als een zeer sportieve speler. Hij was 67 jaar lid van de Britse rugbybond. Trevor Foster kreeg eind jaren dertig, een tijd van grote werkloosheid in Wales, een contract van zes Engelse pond bij New Port en later een vierhonderd pond contract bij Bradford Nothern waarvoor hij jarenlang speelde. Trevor Foster werd voor zijn werk voor het Britse rugby Member of The British Empire (MBE). In het team dat de tour maakte speelde maar liefst elf Welshmen, waarvan zes uit Bradford. Hoewel Trevor Foster vele wedstrijden en toernooien speelde was de trip naar Australië die ongeveer een half jaar duurde een van de grootste ervaringen van zijn leven, waarover hij jarenlang aan zijn zoon over verhaalde.^{xiv}

Tot slot

In dit verslag van de conferentie konden natuurlijk niet alle bijdragen aan bod komen. Zo had Prof. Tony Collins een inleiding over het Rugby League Project in Huddersfield en sprak Prof. Pellom McDaniels, een voormalig professioneel American Football Player en verbonden aan de Universiteit van Missouri, over de ontwikkeling en de betekenis van “The American Negro Baseball Leagues” voor de strijd van de Afro-Americans. De deelnemers bezochten de boeiende tentoonstelling over de geschiedenis van het rugby in het “The George Hotel” in Huddersfield waar in 1895 The Rugby League Football werd opgericht.

Aan het eind van de tweedaagse conferentie werd

besloten een linkedin groep (Sport and Oral History network) aan te maken om de wereldwijd ontstane contacten te onderhouden. Wat inmiddels is geschied. De teksten, opgenomen door Pellom McDaniels, zijn inmiddels op het internet geplaatst.^{xv} Van harte wil ik de Nederlandse sportwereld, sporthistorici en zeker ook de universiteiten oproepen projecten te initiëren waarin Oral History een prominente onderzoeksmethodiek is. De conferentie leverde een groot aantal zeer bruikbare methodes op, die het inzicht in de sociale en maatschappelijke betekenis van sport zullen vergroten. De opmerking van Johan Cruyff in een interview aan journalist Robert Misset in 1999 geldt immers nog steeds: “Je hebt toch een armoedig leven als je de herinneringen niet doorgeeft aan je kinderen. Je moet ze niet in een schoendoos op zolder zetten”.^{xvi}

Je moet die herinneringen echter wel eerst verzamelen en dat is de taak van Oral History.

Kelly, Stephen, F. (2005) *The Kop, Liverpool's Twelfth Man* Virgin Books

ii Perks, R. en A. Thomson (1998) *The Oral History Reader*. London

iii Frisch, M. Oral History and Hard Times. In Perks, R. en A. Thomson (1998) *The Oral History Reader*. London

iv Leydesdorff, S (1987). *Wij hebben als mens geleefd. Het Amsterdamse proletariaat 1900- 1940*. Amsterdam

v Leijdensdorf, S. (1993) *Het water en de herinnering. De Zeeuwse Watersnoodramp 1953-1993*. Amsterdam

vi Kijk in dit verband eens op [www.youtube.com/watch?v=Liverpool and the Kop](http://www.youtube.com/watch?v=Liverpool%20and%20the%20Kop).

vii Morris, D. (1996) *Spel om de bal. Over tradities en rituelen, spelers in de fascinerende wereld van het voetbal*. Utrecht.

viii Vam Bill Shankly is de volgende uitspraak: “Some People believe that football is a matter of life and death. I am very disappointed with that attitude. I can assure you that it is much more than that.”

ix Zie www.hetgeheugenvantilburg.nl en www.hetopenarchieff.nl

x <http://storytelling.research.glam.ac.uk/news>

xi www.ny-gaa.org

xii <http://www.gaa.ie>

xiii www.gaahistory.com,

xiv Over de Tour verscheen onlangs een boek: Thomson, C. (2009) *The indomitables, The 1946 Lions Rugby League Lions Tour*.

xv www2.hud.ac.uk/mhm/media/research/sport-oral-history-conference09.php

xvi Stevens, T. Inleiding. De onstuitbare opmars van de sportgeschiedenis in Nederland. In: Buuren, W. en P.J. Mol, (2000) *In het Spoor van de sport. Hooflijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis*. Haarlem. Pag. 9